

A Eucaristía que fai a Igrexa

Rubén Aramburu Molet

Cumpro 25 anos da miña ordenación sacerdotal e veño de rematar unha fin de semana na que «dixen» quince misas. Hai 25 anos era inimaxinable.

É unha situación case xeneralizada na igrexa rural da Galicia. Parto desde esta experiencia que vivo para facer esta aportación que me piden desde Encrucillada, polo que intento sexa algo pastoral e experiencial, quizais máis xornalístico que teolóxico. Partindo dalgúns flashes reais tentarei reflexionar sobre algúns temas actuais e tamén polémicos na nosa Igrexa.

Volvo a mirada á miña parroquia urbana hai uns 40 anos. O domingo celebrábanse 5 misas sempre ateigadas de xente (había a misa dos nenos, dos mozos, das familias...). Hai pouco asistín a unha das tres misas que se celebran en domingo, e a xente, case toda moi maior non cubría a metade do templo. O proceso de secularización «salvaxe» da nosa sociedade foi baleirando os templos e actividades parroquiais sen que soubésemos reaccionar. Nacen outros templos e catedrais como son os centros de ocio e consumo, os festivais de música, os estadios. Na Coruña existe un macro centro comercial que abre na fin de semana ata pasadas ás 12 e seica está a rebentar. Buscando inimigos por todas partes as directivas eclesiásticas non caeron na conta de que xurdía unha nova relixión que absorbía o corazón da xente e baleiraba os templos: o hiperconsumo. Recomendo vivamente a lectura e análise da obra do sociólogo francés Gilles Lipovetski «*La felicidad paradójica*». Cando temos todo o que queremos, para que precisamos a Deus? Pode que sexa enganoso, que agache outras frustracións e esperte

buscas, pero teríamos que entender a desconexión da mocidade da Igrexa e, moito máis da misa dominical dende este aparente benestar material.

O gran problema pastoral que se lle presenta ás dioceses nestes tempos é cubrir as eucaristías debido á falta de clero. A escaseza de vocacións e a elevada idade dos curas leva a agrupacións de 10 ou 15 parroquias cun so presbítero. O futuro non é nada prometedor.

Temos aquí unha primeira confrontación: ten que estar a Eucaristía vinculada a unha única forma de ministerio que tende a desaparecer?

1.- Eucaristía e ministerio

Cantas veces escoitamos aquela expresión de Henry de Lubac: «A eucaristía fai a Igrexa e a Igrexa fai a eucaristía»... que nos interroga na actualidade: que pasa se non hai eucaristía porque non hai ministros? Non hai Igrexa?... Se é a Igrexa quen fai a eucaristía? Que novos camiños pode abrir no servizo ministerial para que haxa eucaristía?

Arredor do ministerio o debate é vello, xa dende o Vaticano II. O tema estrela durante moitos anos foi o do celibato: si, non, opcional... Sen dúbida que a aposta por un camiño de celibato opcional no seu tempo puido ser unha boa solución. Os medos, as presións, a falta de diálogo ecuménico, o conservadorismo... frearon esta posibilidade. Penso que agora, nestes tempos xa non se trata de celibato, senón a forma do ministerio de presidencia da comunidade cristiá. Levamos máis de mil anos vivindo da man dun sistema clerical que imposibilitou outro tipo de Igrexa, a Igrexa Pobo de Deus que soñou o Vaticano II. Logo de corenta anos todo segue pivotando sobre unha minoría: o clero. Pensade se non... pode haber participación de leigos nas parroquias, poden asumir responsabilidades, pero rara vez un leigo ten acceso ás contas parroquiais, non pode sacar cartos do banco para pagar isto, mercar aquilo... nin poderá tomar decisións importantes sen a aprobación previa dun cura, vicario ou bispo. Por outra banda as grandes decisións pastorais

son tomadas maioritariamente entre clérigos: consello episcopal, consello de arceprestes, reunión de párrocos en arceprestados... é certo que existen algúns órganos consultivos como consellos de pastoral a nivel diocesano ou parroquial no que participan leigos... pero as decisións finais están sempre nas mans do clero.

Coloco aquí unha experiencia vivida hai uns meses nunha catedral con motivo dunha importante efeméride, na que eu participei coma un leigo calquera.

«Situeime nunha zona de bancos non acoutada para o clero que tiña reservadas varias ringleiras de bancos. Diante do meu asento había grupos de fieis que viñeran con tempo para coller sitio e sentaron nos bancos non reservados. Recordo ver un grupo de monxas anciás, e segrares tamén ben entrados en anos. Cando ía comezar a misa saíron uns empregados uniformados e desaloxaron ás monxas e a aquela xente que viñeran con tempo para coller sitio. Comezou a procesión de entrada e caín na conta: asistiu máis clero do esperado e houbo que facer sitio desprazando monxas e segrares que tiveron que seguir toda a celebración, de case dúas horas de pé».

Toda unha metáfora do que, a maior das veces está a ser a realidade eclesial.

Que perspectivas se abren neste camiño? Hai varias e non son propostas novas, pero cómpre recordalas. Temos o sacerdocio feminino que aparece como a gran besta herética para un sector da igrexa, tamén a idea dun ministerio extraordinario, ministerio temporal... No horizonte trázase esperanzador o Sínodo da Amazonía, do que logo falaremos, que pode ser o comezo de algo novo.

2.- Sacerdocio da muller

Preséntasenos como un tema pechado maxisterialmente, pero ben sabemos que non é así pois o debate e a vindicación están aí. Temos de novo unha actitude clerical e patriarcal por parte de quen toma decisións. Falando coa xente e preguntando polo asunto vemos que salvo grupos moi ideoloxizados non se entende tal negativa. Pero velaí outro flash:

«Paso unha semana nun mosteiro de monxas contemplativas. Son monxas cun gran nivel de formación e varias con titulación universitaria. O nivel teolóxico e de coñecemento da Escritura sobrepasa o de moitos dos cregos que coñezo. Pero precisan dunha presenza masculina no mosteiro só para poder celebrar a misa diaria. Pasa en moitos conventos e comunidades onde as relixiosas teñen que soste e manter a un sacerdote. Capelanías que custan de 300 a 500 euros ao mes, amén doutros gastos se o capelán vive na casa (hai que lle lavar a roupa, pasar o ferro, facer o xantar...) Falo coas monxas e son unánimes... o normal é que elas presidiran a eucaristía da súa comunidade».

Sería un primeiro paso e case necesario, pois en anos é posible que as monxas queden sen esta asistencia «técnica» por falta de persoal. Non ten que ser este o motivo, pero permitiría avanzar.

As trabas son grandes: toda unha revisión teolóxica e doutrinal sobre o sacramento da orde, o diálogo ecuménico con algunhas igrexas, principalmente a ortodoxa, a resistencia dos chamados «ultracatólicos» e de gran parte do clero actual educado no patriarcado.

Vemos que os pasos dados por moitas igrexas evanxélicas non crearon maior problema entre os fieis, que aceptaron con normalidade a presidencia feminina das comunidades. E unha imaxe: as celebracións ecuménicas nas que participa o papa, acompañado con toda normalidade de presbíteras (o corrector so admite a forma presbítero).

O maxisterio oficial dá o tema por fechado aferrándose á Carta Apostólica *Ordinatio Sacerdotalis* de Xoán Paulo II no ano 1994 na que a gran razón teolóxica e que Cristo escolleu unicamente homes para tal servizo.

Vinte anos antes temos a reflexión de Karl Rahner sobre un maxisterio pechado:

«O meu xuízo, nin a argumentación básica nin a a autoridade de ensinanza da Igrexa ofrecen un fundamento convincente e obrigatorio para aceptar a discutida doutrina de Paulo VI na *Humanae Vi-*

tae, nin a Declaración da Congregación da Fe que quere excluír por principio a ordenación das mulleres, como algo que debería aplicarse a todos os tempos» (*Cambio estructural de la Iglesia*. 1974)

No fondo estamos chamados a revisar a estrutura eclesial. Quen anima e coordina a comunidade, debería presidila. A comunidade presenta o candidato ou candidata que é ordenado polo bispo, estando así en comunión con el.

O Papa Francisco impulsou unha comisión teolóxica para o estudo do diaconado feminino en agosto de 2016, de momento nada sabemos dos resultados, é posible que haxa que agardar ao Sínodo da Amazonía (outubro 2019). Pero a realidade non se pode agachar, en toda Europa miles de mulleres presiden cada domingo as celebracións litúrxicas, comentan a Palabra, reparten a comunión, visitan enfermos, levan os rexistros parroquiais, organizan a catequese, mesmo bautizan, e acompañan un defunto ao cemiterio... pero non poden consagrar, nin perdoar, nin asistir a un moribundo.

É posible que precisemos dun novo concilio ou dun gran sínodo nos próximos anos, que resolva este conflito. Así o propuña non hai moito o cardeal Schönborn nunhas declaracións á prensa:

«A cuestión da ordenación de mulleres-diacono, sacerdote ou bispo so pode ser aclarada por un concilio, é unha pregunta demasiado grande para que a solución a dea un papa dende o seu despacho» (*Salzburger Nachrichten*, abril 2018)

3.- Sacerdocios de casados - Ministerio extraordinario

Máis que de fin do celibato prefiro falar do sacerdocios de persoas casadas. Uns mil curas ou relixiosos abandonan o ministerio sacerdotal cada ano no mundo para casarse. Só en España hai máis de 5.000 secularizados (Vida Nueva). Escoitei moitas veces en conversas de curas falar da valía de compañeiros casados que podían exercer sen problema e seguindo a súa vocación.

Curiosamente a Igrexa acepta a incorporación de curas anglicanos casados que piden incorporarse ao catolicismo. Non se lle da

moita publicidade ao asunto. É o mesmo Bieito XVI quen aproba esta incorporación no 2009. Curas casados e con familia presiden comunidades neocatólicas. (cf Bieito XVI, *Constitución Apostólica Anglicanorum Coetibus*. 2009). Trátase tamén dunha manobra para achegar aos grupos anglicanos máis conservadores e descontentos coa súa igrexa... pero xa temos unha porta aberta.

Nalgunha diocese española dáse o caso de sacerdotes de rito oriental, casados, que participan nos retiros e reunións do clero sen maior problema.

Desde logo é unha mágoa non aproveitar a experiencia de tantas persoas que podían estar animando as nosas comunidades cristiás, tan necesitadas, e aliviando a salvaxe sobrecarga de traballo de tantos curas, que non han tardar en sufrir as consecuencias no seu ánimo e saúde. Coñezo curas que celebran ata 8 misas no domingo, misas de 15 minutos con «rallye» incluído por pistas e corredoiras. O peor de todo que non queda tempo para falar coa xente, organizar outras actividades como a catequese, grupos de adultos... e moito menos crear un grupo humano que apoie e anime ao cura. Acabar a noite na soidade dunha reitoral, moitas das veces esbandallada, non augura nada bo.

Unha das propostas máis sensatas e interesantes que escoitei nos últimos anos foi a do bispo de Xingú, Brasil, Erwin Kräutler. Ao fronte dunha diocese con máis de 800 mil fregueses e 365 mil quilómetros cadrados só dispón de 27 curas. Este bispo de orixe austríaca e que leva 30 anos na Amazonía, defende que ademais do ministerio tradicional se cree outro, que inclúa persoas casadas para a atención concreta de cada comunidade:

«Non defendo o fin do celibato, defendo o principio que presidir o sacramento da eucaristía non sexa unha prerrogativa exclusiva dun home célibe. O que queren moitos bispos, e eu son un deles, é propor outro tipo de sacerdote xunto ao tradicional. Trátase de tomar unha posición a favor das comunidades, como na Amazonía que practicamente están excluídas da Eucaristía» (*Vida Nueva*, maio 2017).

Trátase dun vello debate: poden os laicos presidir a eucaristía ou deben acceder ao sacramento da orde, casados ou non? Recordemos a proposta de Schillebeeckx dun posible ministerio extraordinario para presidir a eucaristía aínda que en principio fose en situacións tamén extraordinarias. Schillebeeckx recorre ao que é posiblemente o único testemuño histórico sobre o tema, da man de Tertuliano: «Onde non exista un colexio de ministros, ti leigo, debes celebrar a eucaristía e bautizar.» A proposta cuestionaría a necesidade da sucesión apostólica para acceder ao ministerio (*El ministerio en la Iglesia*, 1983). Moitos dos esforzos do dominico holandés foron na dirección de liberar o ministerio ordenado, determinado por tradicións gregas, romanas e medievais. Valeulle, como non, a reprobación da Congregación da Doutrina da Fe, con varias advertencias e notificacións canónicas, entre elas a asinada polo cardeal Razintger en setembro de 1986 acusando ao teólogo de estar fóra da comunión da Igrexa. No fondo atopamos o medo e repulsa a unha práctica presente en Holanda, Alemaña e outros países europeos, onde comunidades de base celebraban a eucaristía presidida por leigos ou onde consagraba toda a comunidade.

Son moitas as resistencias a abrir novos camiños, e como exemplo temos o caso do diaconado permanente ao que poden acceder homes casados. Creo que nas dioceses galegas non chegan á ducia, e os bispos non acaban de apostar por eles. Cales son os medos? Abrir portas ao que pode ser a vida conxugal do presbítero aceptada con normalidade pola xente?

Non esquezamos para rematar, que hai sectores conservadores que nin sequera aceptan a «Celebración Dominical en Ausencia de Presbítero» guiada por leigos e mesmo lle din á xente que non é válida para cumprir o precepto dominical. Se non vas a unha misa como Deus manda, estás en pecado. Creo que moitas das cousas que para uns son escandalosas e revolucionarias, non deixarán de ser algo normal nuns anos, se pretendemos que a Igrexa siga presente nas nosas parroquias.

4.- Eucaristía, rito ou celebración

Coloco aquí outra escena real vivida hai poucos anos:

«Un domingo antes dunha misa unha velliña entra na sancristía e dime: –Señor cura, pódeme botar unha misa? Eu, pecando de inxenuidade e quizais descolocado por unha expresión popular que nada malo tiña, intentei explicarlle que unha misa non se bota, que se bota o lixo, ou o abono... pero que unha misa se celebra, que é un acto comunitario... A muller asentía con moita humildade ás miñas explicacións e cando rematei, contestou: –Si, Señor cura, debe ter razón que eu non lle estudei, pero mire, vaime botar a misa ou non?».

Paréceme moi simbólica esta historia porque detrás da misa dominical ou as misas diarias, normalmente con intención por un defunto sen a cal non asistiría case ninguén, agáchanse séculos de mestura de ritos, preceptos, obrigacións, ofrendas, promesas... Podería contar mil historias que as veces, tras celebrar cinco misas a todo correr, fanme dudar de que realmente esteamos a celebrar a Cea do Señor.

Hai uns día falaba cun sacerdote benemérito, a quen admiro polo seu saber e a súa espiritualidade. Profesor de teoloxía durante anos, estudoso e pasando dos noventa anos, entusiasmado e namorado de Xesús, e sempre disposto a botar unha man. Díciame que o gran drama da igrexa católica non era a escaseza de sacerdotes senón a pouca formación relixiosa da xente, responsabilidade que achacaba en gran parte ao clero que se dedicou a celebrar ritos, e non soubo acompañar, salvo excepcións, espiritualmente á xente e abrirlle horizontes de comprensión e estudo.

Resulta chocante celebrar, por exemplo unhas exequias de alguén que non pisou nunca a parroquia –nin a súa familia–, ou as vodas que tocan hoxe en día onde ninguén contesta, nin sabe cando hai que estar de pe ou sentado e sobre todo cando vas dar a comunión e non se achega ninguén, as veces nin os noivos.

Houbo durante séculos un proceso ritualista da vida social que hoxe en día esmorece e por iso cada vez hai menos vodas, comu-

ñóns, bautizos... pero quédanos a misa que ata hai pouco enchía calquera acto: Día da Garda Civil, Encontro de Maiores, Festa dos Cazadores... recordo un lugar que non nomeo no que inventaron unha festa gastronómica, a Festa do Porquiño e viñéronme preguntar a que hora poñiamos a misa. Nalgún tanatorio da Coruña, destes novos que parecen estacións de tren, podemos atopar un domingo ata sete misas anunciadas nas necrolóxicas dos xornais. Non é doado atender parroquias, pero si o negocio que ronda a morte. Misas de 20 minutos sen homilía, sen coñecer ao finado nin a familia, sen un mínimo de empatía... é isto a celebración do memorial do Señor?

Cando era neno, preguntáballe con inxenuidade ao meu párroco por que se celebraban 30 misas á semana na nosa igrexa... non habería que celebrar unha gran misa o domingo para todos? Non sabía nada daquela de estipendios e gregorianas.

Admitámolo. Para moita xente e incluso para moitos cregos a misa é un rito a cumprir, sen necesidade de entrar no misterio que se celebra. Este ritualismo acaba volvéndose contra a propia igrexa, e con lexitimidade nacen novos ritos alleos ao relixioso, enterros civís, matrimonios, acollemento civil de meniños e mesmo festas que xa non teñen que ver co relixioso e lle comen espazo vg: San Froilán-Arde Lucus en Lugo, ou a Peregrina-Feira Franca en Pontevedra. Os venres santos hai unha gran convocatoria de troula para a mocidade, que vai medrando polo país adiante. A desconexión dos mozos do ritual é brutal, mesmo aqueles que estudaron en colexios relixiosos. Cando nun funeral ou nunha voda ves xente moza, o normal é que non abran a boca en toda a celebración.

Poden semellar reflexións de andar pola casa, anecdóticas, pero creo que chaman por novas formas de celebrar, novas linguaxes e sobre todo unha nova espiritualidade.

5.- A misa. Novas formas, novas linguaxes

A única liorta que encontramos no NT en canto a asemblea eucarística vén da man do apóstolo Paulo (1Cor 11, 17-34) pola

mala organización que non consistía en que se cumprisen determinadas normas litúrxicas ou cerimoniais, senón en que os cristiáns estaban divididos e os ricos comían e bebían ata emborracharse mentres os pobres pasaban fame. Paulo dille a eses cristiáns que unha eucaristía así é imposible (cf. J. M. Castillo, *Teoloxía para Comunidades*, 1990)

As advertencias, condenas, liortas nos últimos anos das directivas eclesiásticas non coinciden coas de Paulo, van dende se hai casula, ou se se canta o sanctus letra a letra seguindo o ritual. Certamente houbo unha creatividade litúrxica logo do Vat II. sen precedentes históricos. Todo era novo e válido e hai que recoñecer as esaxeracións e saídas de ton. Pero foi unha época, penso que enriquecedora, onde o simbólico superou textos e fórmulas ben rancias. A síntese foi cos anos unha volta atrás, de novo prohibicións, condenas, dogmatismos. Un bo exemplo témolo na persecución contra as Romaxes de Irímia. Lembro aquela frase que definía ao fanático: aquel que non soporta que outros sexan felices.

A linguaxe oral e estética da liturxia está envolta nunha cápsula medieval que pouco di, cando non arrepiá ás novas xeracións. Non digo que as antigas liturxias non garden beleza, pero para unha minoría educada para tales formas. Na misa podemos dicir un centos de veces: ten piedade! Fronte a culpabilidade deberíamos fomentar hoxe a autocrítica e desvelar o Deus que como pai ou nai, axuda a se erguer ao fillo que tropeza e bate. A linguaxe dos salmos, tan allea á nosa mentalidade! Son de agradecer esforzos como o de cristianizar os salmos do AT, propostas de Manolo Regal, ou Pagola (*Os Salmos hoxe / Salmos para rezar desde la vida*).

O peor de todo é unha eucaristía desconectada da vida, dos problemas da xente, do mundo. Non entro xa no tema das homilías que daría para un monográfico. Comprenderedes que celebrando 5 misas un domingo pola mañá todo queda reducido as presas, por moito equipo litúrxico que teñas.

Como crear novas linguaxes máis aló do credo de Nicena que ninguén entende? Como superar oracións, prefacios e pregarias

inintelixibles? Empeoradas por certo coa edición do novo misal en castelán que suprime unha das pregarías máis participativas e bonitas, a pregaría V.

Timoty Radclife, que foi mestre xeral dos dominicos, e mestre tamén en comunicación, ten publicado un fermoso libro que fala de linguaxe accesible para a liturxia e que vos recomendo: «*Por qué hay que ir a la Iglesia? El drama de la eucaristía*» (2009) no que fala da beleza, e de que unha eucaristía ben celebrada ben a ser coma vivir nunha habitación bonita. Hai habitacións bonitas que non precisan de máis nada que un pouco de luz e sinxeleza. Non acontece coas nosas misas? Claridade, limpeza e fraternidade en torno a unha mesa compartida.

A Vicente Ferrer, o xesuíta da India, acusábano os eclesiásticos de que non falaba de Deus. El contou unha fermosa historia. Un día caeu na conta de que un home que xantaba ao seu lado nun mesón de camiño non tiña pan por ser pobre. Pensou: Deus está ausente neste home en forma de pan. Foi máis aló, que lle falta a xente da miña provincia? Auga! Para cultivar e poder vender e xantar. Deus estaba ausente en forma de auga. Vicente Ferrer comezou a construír pozos que transformaron a vida da xente.

As nosas eucaristías pódense converter en pozos de auga onde Deus se faga presente, se primeiro descubrimos a forma en que está ausente na vida das persoas. Precisamos pois un novo falar e dicir de Deus que rebente a dominación do consumo, do individualismo e do materialismo.

«A nosa gloria e a nosa esperanza é que somos o corpo de Cristo. Estamos nel, El está en nós. Non hai que buscar máis, so afondar» (T. Merton)

Rubén Aramburu Molet